

Marina Paszuk

***Białoruskie przekłady Pisma Świętego w latach 1926–2013.
Studium historyczno-porównawcze***

Mińsk: „Pro Christo”, 2017, ss. 412. ISBN 978-985-7074-60-0

Sobór Watykański II zachęcał, aby przez częstą lekturę Pisma Świętego „rozbudzać serdeczne i żywe umiłowanie Pisma Świętego” (KL 24), tak aby ci wszyscy, którzy „zajmują się pracowicie posługą słowa, dzięki wytrwałej lekturze i starannemu studium przyłgnęli do Pisma Świętego, aby żaden z nich nie stał się próżnym głosicielem słowa Bożego na zewnątrz, nie będąc wewnątrz jego słuchaczem” (KO 25), i „aby tym obficie zastawić wiernym stół słowa Bożego” (KL 51). Żeby wypełnić te soborowe wymagania, konieczne jest dostarczenie wiernym właściwego przekładu Pisma Świętego. Właśnie tego dotyczy rozprawa Mariny Paszuk.

Została ona poświęcona przekładom Biblii na język białoruski. Dokładny tytuł pracy brzmi: *Białoruskie przekłady Pisma Świętego w latach 1926–2013. Studium historyczno-porównawcze*. Tematyka ta, choć była częściowo opracowana, zwłaszcza w artykułach, została przez Autorkę ujęta w inny, nowatorski sposób. Poza wykazem skrótów, bibliografią, wstępem i zakończeniem oraz aneksem praca zawiera trzy zasadnicze części, noszące kolejno tytuły: *Specyfika przekładu Pisma Świętego na języki wschodniosłowiańskie*, *Zarys historyczny przekładów Pisma Świętego na język białoruski w latach 1926–2013*, *Analiza wybranych fragmentów Pisma Świętego w przekładzie na język białoruski*. Zaproponowana struktura pracy wydaje się logiczna i nie budzi żadnych zastrzeżeń. Również struktura poszczególnych rozdziałów jest niezwykle przejrzysta.

Przedmiot analiz zaprezentowanych w swej pracy Autorka określa na s. 56: „Etap powstawania białoruskich przekładów Biblii w ciągu XX i na początku XXI wieku będzie przedmiotem badań”. Można się domyślić, że ich celem jest zaprezentowanie cech charakterystycznych poszczególnych przekładów Biblii na język białoruski. Tak zarysowany cel jest ważny zarówno z punktu widzenia biblistyki, jak i z punktu widzenia duszpasterskiego. Autorka nie bierze pod uwagę wszystkich dostępnych przekładów, gdyż – jak stwierdza – jest ich zbyt wiele. Zatrzymuje się jednak nad najbardziej istotnymi i wykorzystywanymi w liturgii oraz działalności duszpasterskiej.

Marina Paszuk we wstępie precyzuje metodę rozprawy: „[...] problematyka przekładów zostanie przedstawiona w niniejszej pracy za pomocą metody analityczno-syntetycznej z uwzględnieniem metody historyczno-krytycznej” (s. 56). Przedstawiając metodę we wstępie do swej pracy, Autorka omawia także sposób jej stosowania. Jest to ze wszelkich miar słuszne, gdyż pozwala czytelnikowi zapoznać się najpierw teoretycznie z metodą, której praktyczne zastosowanie

odnajdzie w następnych rozdziałach. Metody stosowane są przez Doktorantkę w sposób konsekwentny i poprawny. W rozdziale I Marina Paszuk zatrzymuje się na specyfice przekładów Biblii na języki wschodniosłowiańskie, przedstawiając kształtowanie się tradycji przekładu Pisma Świętego na te języki, a także współczesne teorie przekładu. Uwzględnia przy tym, oprócz białoruskiego, także język rosyjski i ukraiński. Słusznie za św. Hieronimem zauważa dwa podejścia do pracy tłumacza. Jedno tłumacz Wulgaty określił łacińską formułą *verbum e verbo*, drugą natomiast – *sensum de senso*. Z napięciem pomiędzy tymi podejściami musi zmagać się każdy tłumacz Biblii, który z jednej strony pragnie jak najwierniej oddać przekładany tekst, z drugiej natomiast stara się uczynić to pięknym językiem literackim. Rozdział II obejmuje historyczny zarys przekładów Biblii na język białoruski w określonym przedziale czasowym (1926–2013). Autorka prezentuje tu czternaście autorskich bądź grupowych tłumaczeń Biblii. Są wśród nich przekłady Łukasza Dziekuć-Maleja i Antona Łuckiewicza, Wincentego Godlewskiego, Józefa Hermanowicza, Jana Stankiewicza i Mojżesza Gitlina, Adama Stankiewicza, Piotra Tatarynowicza, Michała Mickiewicza, Jana Piotrowskiego i inne. Autorka omawia także tłumaczenie Komisji Biblijnej Białoruskiej Cerkwii Prawosławnej oraz sekcji tłumaczeniowej tekstów liturgicznych i oficjalnych dokumentów Kościoła Komisji Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów przy Konferencji Biskupów Katolickich Białorusi. Każdy paragraf niniejszego rozdziału Doktorantka rozwija bardzo systematycznie, dzieląc go na dwie części. W pierwszej prezentuje życie i działalność tłumaczy (bądź działalność komisji), w drugiej natomiast uwypukla cechy charakterystyczne poszczególnych przekładów. W rozdziale III swej pracy Marina Paszuk dokonuje analizy wybranych fragmentów Biblii w białoruskim przekładzie. Porusza tu wiele ważnych zagadnień, między innymi kwestię zależności przekładów od tradycji przekładu tekstów biblijnych (wpływ tradycji rękopiśmiennej, przekład imion i nazw własnych, kalkowanie i asymilowanie wyrazów pochodzenia staro-cerkiewno-słowiańskiego, wpływ tekstów zachodnich), kwestię wierności tekstom źródłowym (dodawanie lub opuszczanie wyrazów i zdań w tłumaczeniu, poszerzanie lub zawężanie znaczenia wyrazów, zawężanie znaczenia w zdaniach o charakterze metaforycznym, naruszenie treści wypowiedzi, problem wyboru odpowiedniego translatu, przekład idiomów semickich, przekład fragmentów narratywnych), problematykę walorów literackich przekładów (anachronizmy, archaizmy języka białoruskiego, dialektyzmy, neologizmy, pleonazmy, słownictwo potoczne, aforystyka biblijna).

Ostateczne wnioski przedstawia Autorka książki w jej podsumowaniu. Dowodzi w nim, że każdy z zaprezentowanych przekładów zajmuje ważne miejsce w kulturze narodu białoruskiego i świadczy o żywotności jego religijnych poszukiwań oraz stanowi jego bogate dziedzictwo duchowe. Podkreśla także, że z powodu żywotności języka białoruskiego nowe przekłady biblijne wciąż powstają, a translatorzy kierują się nowymi podejściami w pracy translatorskiej.

Podkreślić należy doskonałą warsztat językowy Mariny Paszuk. Operuje ona znakomicie nie tylko językiem białoruskim i polskim, ale także łaciną, hebrajskim i greką, co znalazło wyraz zwłaszcza w rozdziale III książki. Przejrzystość i zrozumiałość stylu jest dużym walorem pracy. Warto zwrócić także uwagę na bibliografię. Doktorantka podzieliła bibliografię na następujące części: źródła (teksty oryginalne Biblii i starożytne przekłady, nowożytne przekłady, teksty liturgiczne), dokumenty (Urzędu Nauczycielskiego Kościoła, Kościoła lokalnego i inne), opracowania oraz literaturę pomocniczą (encyklopedie, słowniki i podręczniki, pomoce elektroniczne). Podział ten pod względem formalnym nie budzi zastrzeżeń. Zebrana literatura jest bardzo obfita. Autorka dotarła do wielu pozycji trudno dostępnych. Cieszy również obfite korzystanie z literatury obcojęzycznej. Książka zawiera dużo przypisów, niekiedy bardzo obszernych, które wskazują na umiejętne posługiwanie się literaturą. Natomiast na stronach, gdzie przypisów brak, Autorka odznacza się doskonałym samodzielnym myśleniem i umiejętnością prowadzenia logicznie poprawnego wyводу. Ów brak przypisów w niektórych partiach nie jest więc mankamentem, lecz wręcz odwrotnie – świadczy o tym, iż praca jest twórcza.

Po lekturze książki z satysfakcją należy powiedzieć, że Autorce udało się znakomicie scharakteryzować przekłady Biblii na język białoruski w ostatnim stuleciu, wydobyć cechy poszczególnych tłumaczeń, a także poddać analizie wiele interesujących wersetów biblijnych, które doczekały się różnych wersji tłumaczeniowych.

ks. Mariusz Rosik